

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен "доктор" по: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.8. Икономика, научна специалност „Организация и управление (селско стопанство и подотрасли)“

Автор на дисертационния труд: ЗЕЧИР ХАЙРУЛАХ ФЕТУШИ
докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: РОЛЯ НА ОБЩАТА
СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА В УПРАВЛЕНИЕТО НА
ЛАНДШАФТА

Рецензент: доц. д-р Екатерина Димитрова Кюскиева-Арабска
Висше училище по агробизнес и развитие на регионите – Пловдив
Област на висше образование: 3. Социални стопански и правни науки
Професионално направление: 3.7. Администрация и управление
Доцент: научна специалност „Социално управление“
ОНС „доктор“: 1) Организация и управление в производството (индустрия);
2) Организация и управление извън сферата на материалното
производство (сигурност и отбрана)
определена за член на научното жури със
заповед № РД-16-132 / 24.02.2021 год. от Ректора на Аграрен
университет

1. Кратко представяне на кандидата

Зечир Хайрулах Фетуши е магистър по право, дипломиран в Юридическия факултет на Университета в Прищина (2012 г.). Придобил правоспособност със сертификат, издаден от Министерство на правосъдието, Република Косово. Участвал в редица обучения, тренинги и специализации в областта на управлението на конфликти в публичната администрация, обществените поръчки, борба с корупцията, законодателство на ЕС и др.

Трудовият си опит, придобива в Министерство на земеделието, горите и развитието на селските райони (2010-2012) и Регионална водна компания Радоници (2012-2018) със заемане на експертни и ръководни длъжности. От 2011-2019 г. е ръководител на звеното за жалби в Комисията за преглед на обществени поръчки. Участва в работата по законодателни актове и насоки за работа в областта на правото.

Владее албански и английски език.

2. Актуалност на проблема

Дисертационният труд разглежда въпроса за ролята на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз в управлението на ландшафта, който се анализира в контекста на икономиката на селските райони като движеща сила за развитие и подобряване на качеството на живот. Неговите специфични функции в съчетание с механизмите и инструментите за развитие на селските райони са взети предвид в оценката на потенциала за положително въздействие върху регионалната икономика. Връзката между ландшафта и развитието на селските райони е малко изследвана в научните среди, но концепциите за многофункционалност на ландшафта (исторически, културни, развлекателни, производствени, естетически, биоразнообразие и екологични функции) са основа за провеждане на анализ на потенциалното генериране на социално-икономически ползи.

Обект на изследване е ландшафтът в Република България и Република Турция. Изучават се елементите, функциите и ползите, които ландшафтът създава в регионалната икономика на тези държави.

Предмет на изследване е влиянието на Общата селскостопанска политика върху управлението на ландшафта в България и Турция.

По този начин представеното изследване разглежда актуален и дисертабилен проблем, пречупен през призмата на целите за постигане на устойчиво развитие на селските райони.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване

Целта на изследване е да се установи въздействието на Общата селскостопанска политика върху управлението на ландшафта и как ландшафтът допринася за конкурентоспособността на регионалната икономика.

Във връзка с постигане на така формулираната цел са решени следните научноизследователски задачи:

- изясняване на същността на Общата селскостопанска политика и нейната роля в управлението на ландшафта за постигане на регионална конкурентоспособност;
- изясняване на многофункционалната роля на ландшафта и какви стойности той генерира в регионалната икономика;
- разработване на концептуална рамка за оценка на стойностите, които генерира ландшафтът в регионалната икономика;
- анализ и оценка на въздействието на ОСП върху ландшафта при създаването на стойност в регионалната икономика.

Защитава се тезата, че Общата селскостопанска политика (ОСП) създава благоприятни условия за ефективно управление на ландшафта.

Водещи подтези в изследването са: 1) Общата селскостопанска политика определя рамка, която определя потенциала за ефективно управление на ландшафта; 2) Общата селскостопанска политика засяга регионалната конкурентоспособност, ако ефективно използва елементите и функциите на ландшафта.

Методите, използвани в изследването, са системен анализ, ситуационен анализ, сравнителен анализ, диагностичен анализ, казус-метод и др. Анализирани са ефектите от управлението на ландшафта в Република България (като пълноправен член на Европейския съюз и с достъп до европейски фондове за управление на ландшафта в селските райони) и Република Турция (самофинансираща доброто управление на ландшафта в селските си райони).

Периодът на изследване обхваща 13 години: 2007-2020 г., в които функционират ОСП 2007-2013 г. и ОСП 2014-2020 г. Посочени са ограничения по отношение на време, място, методология и обхват.

Сред ползваните източници на информация са данни на Министерството на земеделието, храните и горите, Евростат и системата за земеделска счетоводна информация, както и редица нормативни документи на Европейската комисия, Република България и Република Турция.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати

Дисертационният труд е представен на английски език. Структуриран е в увод, пет глави, заключение и използвана литература, разположени на 187 стр. Изследването е онагледено с 24 фигури, 12 графики и 22 таблици. Цитирани са 195 литературни източника.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература

Първа глава представя ролята на ОСП в управлението на ландшафта чрез качествен анализ на специфичните функции на ландшафта и на механизмите, чрез които целевите инструменти за развитие на селските райони могат да генерират полезни ефекти върху икономиките на селските райони. Основава се на литературни изследвания и е също във връзка с дискусиите за бъдещето на ОСП след 2020 г.

Втора глава разглежда мултифункционалния характер на ландшафта, неговата структура, елементи, потенциал за промяна и развитие, както и връзката между земеделие и ландшафт.

Трета глава представя рамката за валоризация на ландшафта, включваща политики, институции и инструменти; ангажирани лица; условия и ползи (преки и косвени), вкл. взаимната връзка между ландшафт и развитие на селските райони.

Четвърта глава анализира икономическата стойност на ландшафта в контекста на регионалната конкурентоспособност, като предлага разглеждането на последната във връзка с функциите и услугите, породени от ландшафта, обръщайки специално внимание на екосистемните услуги.

Петата глава разглежда взаимодействието между ОСП и ландшафта в селските райони по примера на Република България (област Пазарджик) и Република Турция.

Изхождайки от многофункционалния характер на ландшафта, акцентът е поставен на икономическата стойност и теоретичната рамка на ландшафта и регионалното развитие с оглед идентифициране на основните потенциални социално-икономически ползи за селската икономика, свързани с предоставянето им.

Представени са три случая на прилагани методи за оценка на социално-икономическата стойност на ландшафтите, а също така ефектите на земеделските практики и земеделските системи върху стойността на ландшафта. Анализът е завършен с предварителни ограничения относно възможните преки и косвени ефекти от мерките за развитие на селските райони върху предоставянето на ландшафтни услуги.

Първият случай прави анализ на взаимодействието на инструментите на ОСП и управлението на ландшафта в България, основавайки се на заключението, че публичната намеса може да насочи ландшафтите като важни двигатели за икономическото развитие на селските райони. Като първо необходимо условие за превръщане на такива потенциални ползи в реални възможности за действащите лица в селските райони е прието това, характеристиките и състоянието на ландшафтите в даден район трябва да съответстват на желанието от обществото. Второто условие за генериране на такива потенциални ефекти от преливане е дефинирано така, че действащите в селските райони участници могат да използват потенциалните пазарни възможности, предлагани от ландшафтите и техните функции, и само в този случай потенциалните ползи вероятно ще бъдат превърнати в нови възможности за доходи и работни места. Позоваването на тези две условия е посочено, че е важно, за да се разбере какъв вид публична намеса е необходима, при какви обстоятелства, за да се създадат такива възможности, свързани с ландшафта.

Представен е анализ до каква степен Политиката за развитие на селските райони 2007-2013 г. и нейният набор от мерки могат да подкрепят онези видове действия, както са идентифицирани по-рано. Идентифициран е набор от 20 мерки (сред 44 мерки), свързани в различна степен и по различни начини с ландшафтите. Този набор от мерки е допълнително разделен на две големи групи в съответствие с двете условия: 1) първата група от мерки е свързана с „осигуряване на

ландшафти“; 2) втората група се отнася до предоставянето на „услуги и дейности, свързани с ландшафта“, т.е. действия, помагачи на заинтересованите страни в селските райони да извършват дейности, които са потенциално свързани със съществуването и привлекателността на ландшафтите в селските райони.

Прилагайки казусния метод се прави качествен анализ на специфичните функции на ландшафта и на механизмите, чрез които целевите инструменти за развитие на селските райони могат да генерират полезни ефекти на лоста върху икономиките на селските райони. В изследването се използват и описателен метод и метод на експертна оценка. Политическата намеса се измерва чрез следните показатели: брой проекти и разходи за мерки на ОСП. Мерките са групирани в три групи и е анализирано разпределението на финансирането между трите групи.

Вторият казус е свързан с анализ на вторичните ефекти от управлението на ландшафта върху селските икономики в България и Турция, изхождайки от заключението, че предоставянето на обществени блага в икономиката на селските райони, в резултат на взаимодействието между екосистемите и управлението на човека, които заедно оформят ландшафта, е признато за една от ключовите теми за бъдещето на селското стопанство и селската политика в ЕС. Фокусът е поставен върху изграждането на специфична рамка и измерването на приноса на ландшафта за развитието на селската икономика, а основният изследователски въпрос е да се определи какво е влиянието на ландшафтните услуги върху конкурентоспособността на селската икономика, като е приложен подходът на екосистемните услуги. Разгледани са положителни и отрицателни мултипликационни ефекти, вкл. цикли за обратна връзка.

За Република България област Пазарджик се използва при изследване на начина за създаване на конкурентно предимство в регионалната икономика чрез участието на ландшафта. Емпиричното изследване показва, че има търсене на следните услуги: храна, суровини, прясна вода, климат и качество на въздуха, духовен опит и усещане за място. Ландшафтните ценности са: местна марка храна, добре развита инфраструктура, подходящи условия за отдих и богато наследство. Дефинирани са следните ползи за регионалното благосъстояние: здравето и благосъстоянието, добрият имидж на местните храни, атрактивните туристически услуги, стимулираната инвестиционна активност и високата производителност на селското стопанство.

За Република Турция е изследван районът на Гюнейкент, където земеделието е основният сектор, а розарството е сред най-често срещаните източници на доход. Растениевъдството и животновъдството се извършват в малки семейни ферми и фрагментирана земеделска

земя. Според наблюдението от казуса търсенето на услуги може да се класифицира като туризъм, суровини и духовен опит / чувство за място. Освен това има някои ландшафтни ценности (местна марка храни, местна марка розови продукти, подходящи условия за отдих и богато природно наследство) като обществени блага.

В сравнение с българския казус има много прилики по отношение на приноса на полза за регионалната конкурентоспособност и регионалното благосъстояние, като например добрият имидж на местните храни и атрактивните туристически услуги, които стимулират инвестициите в селскостопанската индустрия.

Третият казус е интегриран анализ на ландшафта, в който се прилага подход на предпочитанията на потребителите за определяне на конкурентния ландшафтен състав по примера на винения туризъм в област Пазарджик, България.

Въз основа на резултатите е разработен модел на атрактивен продукт за винен туризъм, отчитащ възприятията на потребителите за визуалното качество на ландшафта. Моделът включва ключови елементи на ландшафта и предпочитанията на потребителите за ценен ландшафтен състав.

6. Приноси на дисертационния труд

Приемам формулираните в автореферата към дисертационния труд приноси за достоверни и лично дело на автора, като си позволявам да ги преформулирам, допълня и разделя по следния начин:

Научни приноси

- Дефинирана е ролята на ОСП в управлението на ландшафта, вкл. в контекста на програмния период след 2020 г. и бъдещето на политиката за развитие на селските райони през призмата на теорията за конкурентоспособността;
- Представени са анализи на многофункционалната роля и стойности на ландшафта и е изведена връзката между земеделските системи и ландшафт;
- Обогатена е теорията за регионалната конкурентоспособност чрез дефиниране на същността на ландшафта като елемент на конкурентното развитие на икономиката на селските райони;

Научно-приложни приноси

- Разработена е концептуална рамка за валоризация на ландшафта и оценка на влиянието на ОСП върху управлението на ландшафта и създаване на стойност в регионалната икономика;
- Анализирани и оценени са управлението на ландшафта в Република България и Република Турция;

- Предложен е модел за валоризация на стойностите на ландшафтните елементи и услуги при развитието на конкурентен винен туризъм в Република България.

7. Критични бележки и въпроси

Нямам критични бележки и препоръки към представения за рецензия дисертационен труд. Приемам представеното изследване за оригинално и завършено.

8. Публикувани статии и цитирания

Представени са три публикации в научни издания, покриващи наукометричните показатели за придобиване на ОНС „доктор“.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от докторанта, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на **ЗЕЧИР ХАЙРУЛАХ ФЕТУШИ** образователната и научна степен **„доктор“** по научната специалност „Организация и управление (селско стопанство и подотрасли)“.

Дата: 01.04.2021
гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:
(доц. д-р Е. Арабска)